

УДК 373.5.018

Страшко С.В., *Пономаренко В. С., **Думчева А.Ю.
 Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
 *Всеукраїнська спілка вчителів і тренерів
 **Бюро ВООЗ в Україні

ЕТАЛОННА МОДЕЛЬ ШКОЛИ, ДРУЖНЬОЇ ТА БЕЗПЕЧНОЇ ДЛЯ ДИТИНИ

Анотація. Аналізуються критерії створення еталонної моделі «школи, дружньої та безпечної для дитини», що розроблялася в рамках освітнього компоненту Проекту ВООЗ «Неінфекційні захворювання: профілактика та зміцнення здоров'я в Україні». Її інтегральною складовою є «шкільна служба здоров'я». Серед вимог до розробки стандарту «школи, дружньої та безпечної для дитини» виділяються наступні: матеріально-технічне забезпечення для створення здорової, безпечної і комфортної психологічної обстановки, умов для інклюзивної освіти; внутрішньошкільна служба надання медичних послуг та моніторингу здоров'я учнів, вчителів і персоналу; використання здоров'язбережувальних технологій навчання та оцінювання знань учнів; ефективна система планування та управління діяльністю школи, спрямована на розвиток, збереження та збереження здоров'я учнів, вчителів та персоналу школи, так і системи моніторингу, контролю та інформування громадськості. Реалізація цієї моделі не потребує додаткового фінансування, оскільки для більшості суб'єктів діяльності, включених в Модель, турбота про здоров'я і життя учнів є прямим функціональним обов'язком.

Ключові слова: школа, дружня та безпечна для дитини, шкільна служба здоров'я.

Ефективна реалізація освітнього компоненту Проекту ВООЗ «Неінфекційні захворювання: профілактика та зміцнення здоров'я в Україні» передбачає створення еталонної моделі навчального закладу, яка б максимально відповідала його меті та завданням. З огляду на те, що загальноосвітній навчальний заклад має дві надважливі складові у своїй діяльності (*функцію освіти та функцію збереження здоров'я та життя учнів*), в рамках даного проекту акцент поставлений саме на другій.

Метою статті є аналіз критеріїв створення еталонної моделі «школи, дружньої та безпечної для дитини».

Перш за все, слід відмітити, що мета освітнього компоненту даного проекту повністю співзвучна з завданнями, які поставив перед вітчизняною системою освіти новий закон «Про освіту» [1]:

– «Фінансування освіти є інвестицією в людський потенціал, сталий розвиток суспільства і держави» (Стаття 5. п.1);

– «Держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов'язаних з реалізацією особою своїх прав...». (Стаття 5. п.5);

– «...формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками; формування культури здорового способу життя...» (Стаття 6. п.1);

– Формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, зокрема – «громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей» (Стаття 12);

Реалізація окреслених завдань потребує суттєвих змін в організації діяльності загальноосвітніх і спеціальних навчальних закладів, що мають ґрунтуватися на світовому та українському досвіді формування здоров'я та безпеки в школах і здійснюватися шляхом еволюційних змін, без значних капіталовкладень.

При розробці еталонної моделі були враховані рекомендації ВООЗ та ЮНІСЕФ щодо існуючих моделей «Шкіл, дружніх до дитини», «Безпечної школи» та досвід багаторічного експерименту за Проектом «Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю в Україні» [2; 3].

Модель школи, дружньої до дитини (ШДД) включає різносторонні заходи, спрямовані на надання дітям якісної освіти, задоволення їхніх потреб і забезпечення їхніх прав. Її

призначенням є поступальний рух освітнього закладу та системи освіти в цілому до досягнення стандартів якості, з урахуванням усіх елементів, що впливають на благополуччя та права дітей як учнів і головних бенефіціарів навчання. Реалізація цієї моделі дасть змогу забезпечити умови та механізм втілення педагогічної ідеї навчального закладу щодо формування здоров'я, здійснювати навчання і виховання в інтересах особи і суспільства, створити сприятливі умови для всебічного розвитку здорової особистості зі стійкими переконаннями та системою знань про здоров'я і здоровий спосіб життя.

З моделлю ШДД тісно пов'язана концепція «Безпечної школи». Безпека шкіл означає забезпечення захисту учнів, персоналу та шкільних приміщень. Безпечні школи не існують ізольовано, самі по собі, а є частиною взаємодіючої системи соціального середовища, первинними елементами якого у житті дитини є сім'я, школа та громада. Школа має виступати об'єднуючою установою, що «наводить мости» між родиною та спільнотою, надає широкий спектр інтелектуальних і соціальних ресурсів та сприяє життєстійкості на багатьох рівнях.

Виходячи з вищесказаного, можна виокремити шість узагальнених вимог стандарту школи, дружньої та безпечної для дитини:

1. Матеріально технічне забезпечення сприятливого для здоров'я та безпеки (захищеного) середовища.
2. Комфортне психосоціальне середовище, що враховує гендерні та індивідуальні особливості учнів, створення умов для інклюзивного навчання.
3. Внутрішньошкільна система надання медичних послуг і моніторингу стану здоров'я учнів та персоналу.
4. Формування в учнів соціальних та здоров'язбережних компетенцій, використання здоров'язбережувальних технологій навчання та оцінювання навчальних досягнень.
5. Ефективна система планування та управління діяльністю школи, спрямованої на розвиток, формування і збереження здоров'я та життя учасників навчального процесу.
6. Дієва система моніторингу, контролю та інформування громадськості.

Еталонна модель «Школи, дружньої та безпечної для дитини» представлена на рисунку 1

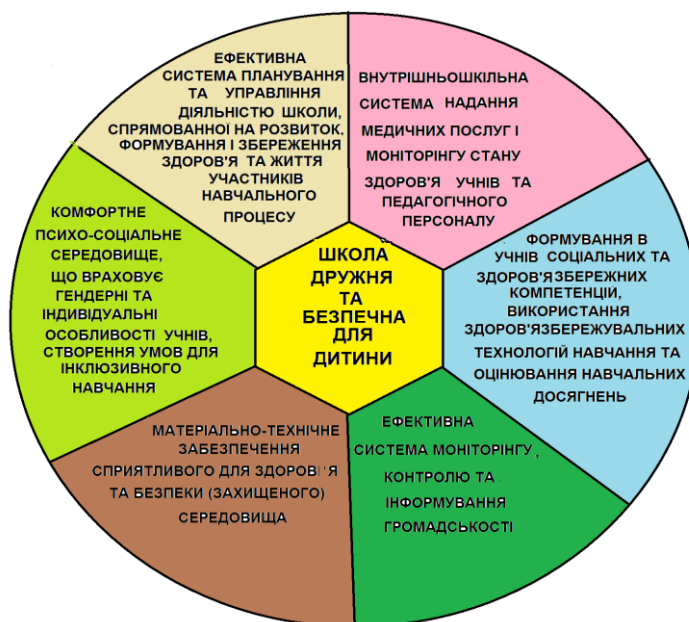

Рис. 1. Еталонна модель школи, дружньої та безпечної для дитини

Для забезпечення результативного функціонування школи, дружньої та безпечної для дитини, необхідно створення в ній структури, яка б забезпечувала координацію діяльності усіх суб'єктів навчально-виховного процесу. Нею може стати «Шкільна служба здоров'я», розроблення моделі якої є одним із пріоритетних завдань Проекту (рис.2).

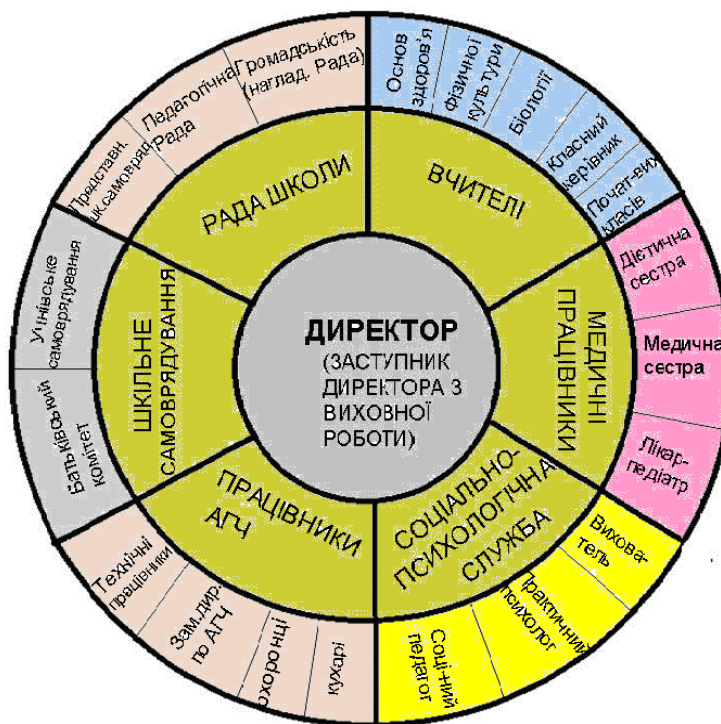

Рис.2. Модель шкільної служби здоров'я

Центральною ланкою цієї служби має стати заступник директора з виховної роботи, за умови покладання на нього обов'язків щодо координації оздоровчої роботи в школі, а найбільш придатним і підготовленим виконавцем – вчитель основ здоров'я.

Слід підкреслити, що концепція «шкільної служби здоров'я» увібрала в себе не тільки систему «шкільної психологічної служби», а й шкільної валеологічної служби, відображену ще в першому Стандарті вищої освіти за спеціальністю «Валеологія». Проте її створення не знищує попередні напрацювання, а забезпечує їх дієве використання з метою покращення роботи, спрямованої на зниження захворюваності та підвищення рівня здоров'я учнів. Доцільним видається й доповнення змісту діяльності «шкільної служби здоров'я» розробками за проектом ЮНІСЕФ «Безпечна школа» щодо збереження здоров'я і життя учнів, запобігання їхньої інвалідизації.

На наш погляд, затвердження МОН України «Положення про шкільну службу здоров'я» є основною умовою впровадження ефективної моделі здоров'язбереження, а здійснення регулярного контролю з боку управлінь освіти та включення певних показників її діяльності в статистичні звіти навчальних закладів – мірилом її ефективної діяльності.

Крім того, оскільки для більшості суб'єктів діяльності, включених в Модель, турбота про здоров'я і життя учнів є прямим функціональним обов'язком, її впровадження не потребує додаткового фінансування, що вкрай важливо в умовах глибокої економічної кризи в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту». – Відомості Верховної Ради, 2017, № 38-39 (<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>).
2. Соціально-просвітницькі тренінги з формування мотивації до здорового способу життя та профілактики ВІЛ/СНІДу : навч.-метод. посіб. для викладачів валеології, основ медичних знань та безпеки життєдіяльності, вчителів основ здоров'я, студентів вищих педагогічних навчальних закладів / С. В. Страшко, Л. А. Животовська, О. Д. Гречишкіна [та ін.]; За ред. С. В. Страшка. – 2-е вид., переробл. і допов. – Київ : Освіта України, 2006. – 259 с.
3. Бережна Т. Здоров'язбереження - чиїх рук справа? // Управління освітою. - 2011. - Квіт. (№ 7). - С. 14-17.

Strashko S.V., *Ponomarenko V.S.,**Dumcheva A.YU.

National Pedagogical Dragomanov University

*All-Ukrainian Association of Teachers and Trainers

**WHO regional office for Ukraine

REFERENCE MODEL OF CHILD-FRIENDLY AND SAFE SCHOOL

ABSTRACT. *The paper presents criteria for creating a reference model "child-friendly and safe school". This model was developed as a part of the educational component of the WHO Project "Noncommunicable Diseases: Prevention and Health Promotion in Ukraine". An integral component of such school is the "school health service". Among the requirements for developing a standard for child-friendly and safe school, the followings were distinguished: material and technical support for creating healthy, safe and comfortable psychosocial environment; conditions for inclusive education; an in-school service to provide health services and health monitoring, both for pupils and staff. Also, the use of health-saving technology training and learners' knowledge assessment is a priority. Another condition is an effective system of planning and managing the school's activities aimed at developing, maintaining and preserving both learners', teachers' and staff health and a system of monitoring, controlling and informing the public as well as. Finally, the implementation of this model does not require additional funding, since for most of the people involved, caring for learners' health and life is a professional responsibility.*

Keywords: *child friendly school, safe school, school health service*